

ARCHEOsupport bv

Advies en onderzoek

**Een archeologisch bureauonderzoek
voor Westervalge 78 te Warffum,
gemeente Het Hogeland (Gr.)**

J. Schoneveld

AcheoSupport-Rapport 2019-3

Groningen
2019
ISSN 1574-6887

Colofon

Een archeologisch bureauonderzoek voor Westervolge 78 te Warffum,
gemeente Het Hogeland (Gr.)

ArcheoSupport-Rapport 2019-3
ArcheoSupport-Projectcode 2019/029

Tekst

J. Schoneveld

Afbeeldingen

J. Schoneveld

Redactie

A. Ufkes

Beheer en plaats van documentatie

ArcheoSupport bv

definitieve versie

Autorisatie — A. Ufkes

Uitgegeven door

ArcheoSupport bv

Postbus 41091

9701 CB Groningen

www.archeosupport.nl

ISSN 1574-6887

Groningen, 2019

Inhoud

1 Inleiding	4
1.1 Aanleiding tot het onderzoek	4
1.2 Huidige en toekomstige situatie op de onderzoekslocatie	4
1.3 Doel van het bureauonderzoek	4
1.4 Werkwijze bureauonderzoek	4
2 Resultaten bureauonderzoek	6
2.1 Bekende aardwetenschappelijke waarden	6
2.2 Bekende archeologische waarden	7
2.3 Historische situatie	7
2.4 Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel	8
3 Conclusies en aanbevelingen	9

Projectgegevens

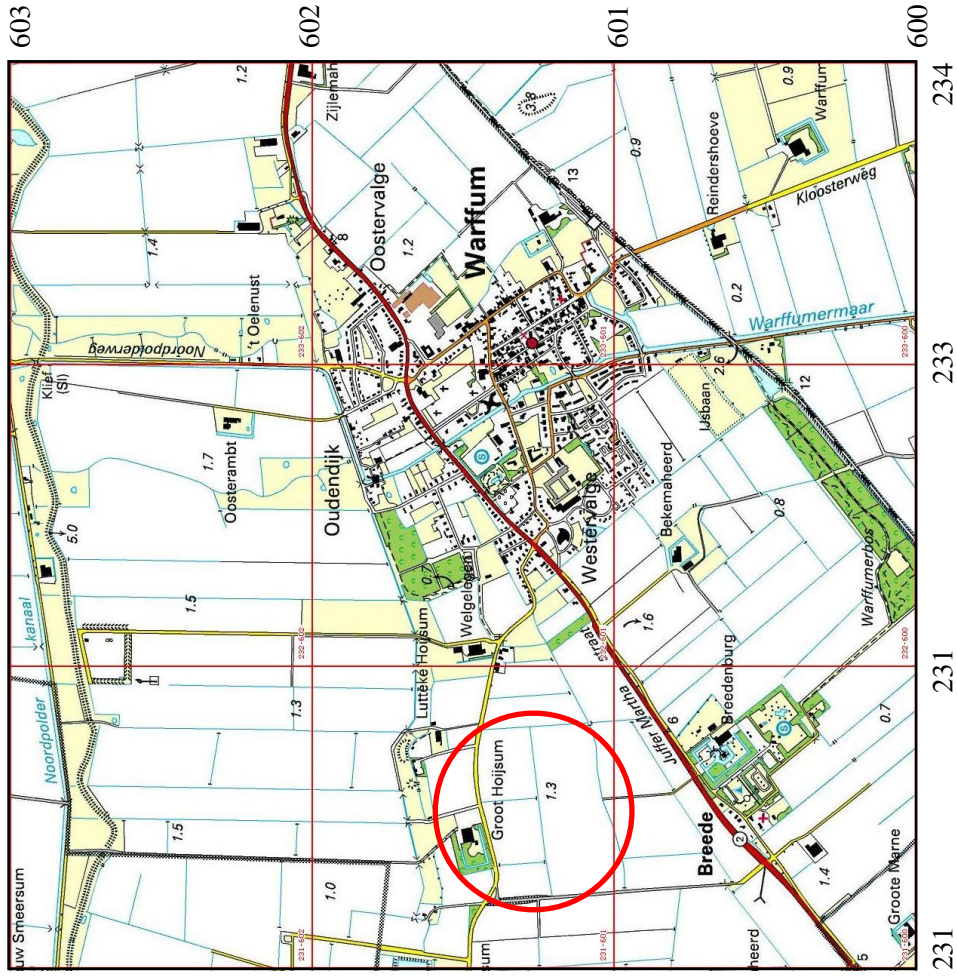
Projectnaam	Westervalge 78, Warffum
Projectcode	2019/029
Type onderzoek	Bureau-onderzoek
OM-nummer	4734778100
Projectleider	Drs. J. Schoneveld
Contact	06 – 31322996, jschoneveld@archeosupport.nl
Opdrachtgever	C.G. Harrenstein
Contact	06 – 23802201, keesharrenstein@hotmail.nl
Bevoegde overheid	Gemeente Het Hogeland
Toetsing	Gemeente Het Hogeland

Locatiegegevens

Toponiem	Westervalge 78
Plaats	Warffum
Gemeente	Eemsmond
Provincie	Groningen
Kaartblad	03D Usquert
Coördinaten	231.231/601.393 231.557/601.459 231.571/601.262 231.243/601.213
Oppervlakte onderzoeksterrein	ca. 10.000 m ²

Beschrijving resultaten

Beschrijving onderzoekslocatie	grasland en akker
Geologie	holocene klei en zand, Formatie van Naaldwijk
Geomorfologie	klei tegen kwelderwal
Bodem	zeeklei
Archeologische waarden	hoog voor de Middeleeuwen
Historische situatie	grasland in Nieuwste Tijd
Verwachting	geen archeologische verwachting
Aanbeveling	vrijgeven van archeologisch onderzoek

Legenda

— Onderzoekslocatie

Abbeelding 1. Topografische kaart van de onderzoekslocatie (rood omcirkeld) en omgeving, voorzien van RD-coördinaten. Bron: Topografische Dienst Nederland.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding tot het onderzoek

In opdracht van de heer C.G. Harrenstein te Warffum heeft ArcheoSupport uit Groningen een bureauonderzoek uitgevoerd op de locatie Westervalge 78, overzijde weg, te Warffum, gemeente Het Hogeland.

Aanleiding voor dit onderzoek vormt de voorgenomen demping van twee sloten in het gebied tegenover Westervalge 78 (afb. 1 en 2). Bij deze grondwerkzaamheden worden mogelijk archeologische waarden verstoord. Om te bepalen of er daadwerkelijk archeologische waarden aanwezig zijn en om deze eventueel te behouden, dient voorafgaand aan de werkzaamheden een archeologisch bureauonderzoek plaats te vinden.

Het bureauonderzoek is uitgevoerd in september 2019 door drs. J. Schoneveld, senior KNA archeoloog en Senior KNA prospector van ArcheoSupport (Actorregister nr.56369200). Het archeologisch bureauonderzoek is uitgevoerd conform de eisen die gesteld zijn in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA versie 4.1).

1.2 Huidige en toekomstige situatie op de onderzoekslocatie

De onderzoekslocatie ligt op een terrein dat tegenover Westvalge 78 te Warffum gemeente Het Hogeland ligt. Het betreft gedeeltelijk akkerland, gedeeltelijk weiland. De ligging van de locatie is weergegeven in afbeelding 1. In de nieuwe situatie worden twee sloten tussen de perceelgedeeltes gedempt.

1.3 Doel van het bureauonderzoek

Doel van het bureauonderzoek is het verkrijgen van inzicht in bekende en te verwachten archeologische waarden in en om het plangebied. Op basis van de verkregen informatie wordt een archeologisch verwachtingsmodel voor de onderzoekslocatie opgesteld. Hierin wordt beschreven of er archeologische resten aanwezig (kunnen) zijn in het plangebied, wat de potentiële aard en omvang hiervan is en of de voorgenomen werkzaamheden in het plangebied een bedreiging vormen voor het bodemarchief. Indien dit het geval is, wordt geadviseerd op welke wijze hiermee in het vervolgtraject van de plannen rekening dient te worden gehouden.

1.4 Werkwijze bureauonderzoek

Voor het bureauonderzoek wordt bronnenmateriaal uit diverse disciplines geraadpleegd en geïntegreerd tot een archeologisch verwachtingsmodel. Op basis van geologische, geomorfologische en bodemkundige informatie wordt een beeld geschetst van de landschappelijke ontwikkeling van de omgeving van de onderzoeks-

locatie. Deze landschappelijke ontwikkeling geeft inzicht in de potentiële woonbaarheid van de locatie. Voor de beschrijving van de archeologische waarden wordt gebruik gemaakt van Archis3, de online archeologische database van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) en de Archeologische Monumenten Kaart (AMK) en, indien van toepassing, van informatie over eerder gedaan onderzoek en archeologische waarnemingen. De historische ontwikkeling wordt beschreven aan de hand van historisch-topografisch kaartmateriaal en historische bronnen. Hierbij wordt ook ingegaan op eventuele (sub)recente verstoringen die de archeologische verwachting beïnvloeden. Naast deze informatie wordt, als deze voorhanden zijn, ook gebruik gemaakt van provinciale en gemeentelijke beleids- en verwachtingskaarten.

2 Resultaten bureauonderzoek

2.1 Bekende aardwetenschappelijke waarden

Uit de website van het *DINOloket*, waar gegevens omtrent de ondergrond kunnen worden geraadpleegd, blijkt dat er in de nabije omgeving van de onderzoekslocatie een drietal boringen zijn gezet ten behoeve van de geologie, waarvan de kolomopnames worden weergegeven in bijlage 1.¹ Boring B03D0117 bevindt zich noordelijk van de het onderzoeksgebied aan de Westervalge, boring B03D0116 bevindt zich onmiddellijk aan de zuidzijde van de Westervalge en boring B03D0115 is verder zuidwaarts gezet.

De boringen B03D0117 en B03D0116 hebben een overeenkomstig profiel. De lithostratigrafie bestaat uit de Formatie van Naaldwijk (NA). Dit is een zeer jonge geologische formatie, en gevormd in het Holoceen, vanaf 10.000 jaar geleden. De afzettingen van de Formatie van Naaldwijk bestaan uit zand en klei, die in afwisselende lagen kunnen voorkomen. De afzettingen zijn gevormd in een marien milieu. De boringen noordelijk en direct zuidelijk van de Westervalge vertonen een kleipakket van respectievelijk minimaal 9,5 en 6 meter dikte.

Boring B03D0115 toont in de ondergrond een iets gevarieerder beeld. deze boring wordt voor het grootste gedeelte gedomineerd door de Formatie van Naaldwijk. Maar naast kleiafzettingen bevindt zich tussen 2,50–7,25 m –NAP een pakket zand. Onder de Formatie van Naaldwijk bevindt zich een dun laagje veen. Dit betreft de Formatie van Nieuwkoop, Basisveen Laag (NIBA). Dit veen is eveneens in het Holoceen gevormd, waarschijnlijk als gevolg van de relatieve zeespiegelstijging en, als gevolg daarvan, een stijgend grondwaterpeil. Het basisveen rust op fijn zand, behorende bij de Formatie van Boxtel (BX). Deze formatie bevat afzettingen uit het Midden- en Laat-Pleistoceen en het Vroeg-Holoceen, en gevormd vanaf ongeveer 600.000 jaar geleden. De Formatie van Boxtel wordt gekenmerkt door de fijne korrelgrootte. Naast fijn zand bevat de formatie ook silt en leem. In de ondergrond bij boring B03D0115 bestaat deze afzetting uit fijn zand.

Er moet echter worden opgemerkt dat deze beide boringen die zijn beschreven in het *DINOloket*, onderzoek betreft dat is gedaan vanuit de geologie. Voor de archeologie zijn deze geologische boringen bij uitstek geschikt voor het in kaart brengen van potentieel geschikte bewoningslocaties in de pre- en protohistorie. Bij grondboringen die worden gezet ten behoeve van archeologisch onderzoek wordt echter expliciet gelet op archeologische indicatoren als aardewerk, vuursteen, botmateriaal etc. Maar ook worden de lagen niet alleen lithologisch beschreven, maar ook geïnterpreteerd als bijvoorbeeld antropogene ophogingslagen of loopniveaus, mestpakketten en dergelijke. Ook wordt het humusgehalte expliciet genoteerd, omdat dit relevant kan zijn voor bijvoorbeeld het aantonen van een esdek.

Zoals gezegd bestaat het onderzoeksgebied uit zeeklei. Dit is afgezet tegen een kwelderwal. Hierop werd een wat hoger gelegen akker aangelegd. Een dergelijke valge werd van oudsher gebruikt voor het verbouwen van akkerbouwproducten als

¹www.dinoloket.nl/ondergrondgegevens

gerst en vlas.

Het Actuele Hoogtebestand Nederland (AHN) laat geen hoogteverschillen zien binnen het onderzoeksgebied die zouden kunnen duiden op een huisterp of huisplaats dan wel enige ander archeologisch object (afb. 3).

2.2 Bekende archeologische waarden

Westervalge 78 is aangemerkt als een archeologisch monument met nummer 5768. Het betreft een terrein van hoge archeologische waarde met de toponiem Groot Hoijsum. Archeologisch onderzoek in de nabijheid van dit monument heeft niet plaats gehad (afb. 4). Het dichtstbijzijnde onderzoek betreft een archeologisch bureauonderzoek voor Juffer Marthastraat 50 te Warffum op enige kilometers afstand van het huidige plangebied (Danhof 2015). Het huidige onderzoeksgebied ligt tegenover dit archeologisch monument aan de overzijde van een oude weg. Op de verwachtingskaart van de voormalige gemeente Eemsmond is het gebied aangemerkt als gebied met hoge verwachting (afb. 5 en 6). Deze verwachting betreft de periode Bronstijd tot en met de Middeleeuwen (afb. 7, Verwachtingskaart regio Noord-Groningen).

2.3 Historische situatie

Westervalge 78 betreft ook een Rijksmonument met nummer 515331. Het is een villaboerderij met tweekapsschuur. De boerderij is in 1914 gebouwd waarbij het voorhuis is uitgevoerd naar een ontwerp van architect Jan Kuiler uit Groningen, die het een statig uiterlijk meegaf door het op te trekken in een trant verwant aan de Um-1800 stijl. De tweekapsschuur is gebouwd naar een ontwerp van E. Bos en zonen, bouwkundigen uit Warffum. Dezen integreerden een restant van een bestaande schuur in hun ontwerp. De boerderij *Groot Hoysum*, waarvan al in 1598 sprake is, verving namelijk een oudere voorganger.

Het voorhuis is met uitzondering van de achtergevel, die uit rode baksteen bestaat, opgetrokken in een hardgrauwe Waalsteen op een gepleisterde bakstenen plint. De tweekapsschuur is opgetrokken in een rode baksteen en heeft een dubbel wolfdak gedekt met golfplaten en in de nokken een uilebord.

Op historische kaarten is dit de enige bebouwing in de verre omgeving. Het onderzoeksterrein aan de overkant van de weg is voor zover bekend uit kaartmateriaal nooit bebouwd geweest en alleen in gebruik geweest als akker- en weiland, zoals historische kaarten uit 1822 (afb. 8) en 1850 (afb. 9) laten zien. Ook de Kaart van Beckeringh en de schetskaarten ervoor tonen geen bebouwing op het onderzoeksterrein (Reinders et al. 2016, p. 165).

2.4 Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel

Het onderzoeksgebied ligt volgens de Cultuurhistorische waardenkaart van de voormalige gemeente Eemsmond in een archeologische zone van hoge verwachting. Uit het gebied zelf zijn geen archeologische meldingen met archeologische indicatoren bekend. Ook is het onderzoeksgebied nooit bebouwd geweest, de bebouwing en bewoning heeft zich altijd afgespeeld aan de overzijde van de weg, de Westervalle op het terrein van Groot Hoijsum. Archeologische resten uit de Middeleeuwen liggen, gezien de situatie ter plekke, niet voor de hand. Ook sporen van bewoning uit andere periodes zijn niet aannemelijk, zelfs niet uit de Nieuwste Tijd. Bovendien betreft het de demping van twee sloten, iets wat het bodemarchief niet zal verstoren. Wel dient te worden opgemerkt dat de herkomst van het materiaal waarmee de sloten gedempt zullen worden, niet bekend is.

3 Conclusies en aanbevelingen

Op basis van het bureauonderzoek kan worden geconcludeerd dat ter plaatse van het plangebied tegenover Westervalge 78 te Warffum, gemeente Het Hogeland, bewoningsresten uit alle archeologische periodes niet zullen worden aangetroffen. Daarom wordt aanbevolen geen archeologisch onderzoek uit te voeren. Wel dient te worden opgemerkt dat het onbekend is waar de grond, waarmee de sloten zullen worden gedempt, vandaan komt.

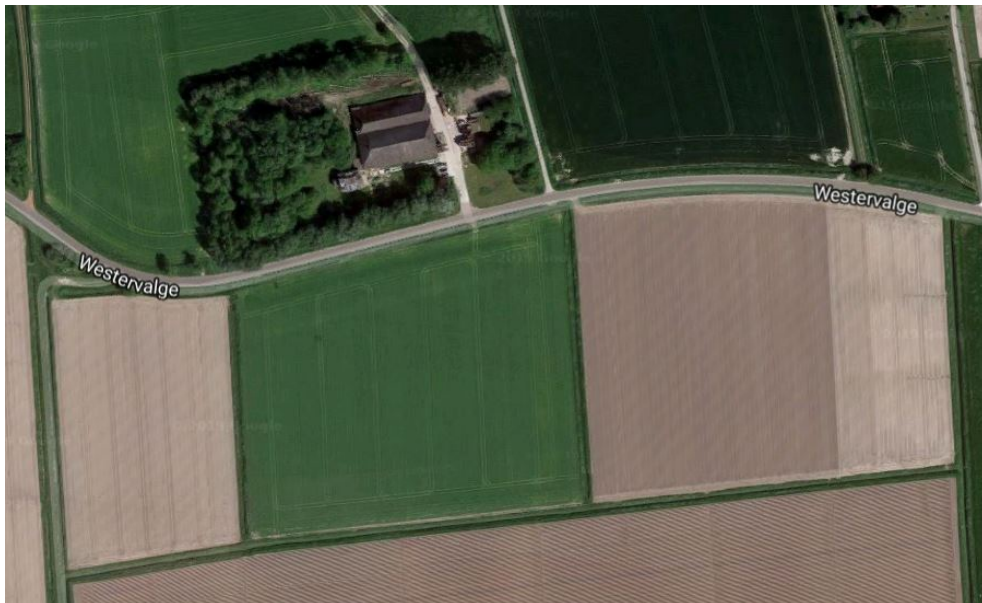
Het is aan de bevoegde overheid, de gemeente Het Hogeland, om op basis van deze rapportage deze aanbeveling over te nemen dan wel te bepalen of en in welke vorm vervolgonderzoek moet worden uitgevoerd. Mocht de onderzoekslocatie worden vrijgegeven, dan blijft de archeologische meldingsplicht conform art. 5.10 van de Erfgoedwet sowieso bestaan. Als er tijdens graafwerkzaamheden toch archeologische resten worden aangetroffen, dan dient dit onverwijld aan de bevoegde overheid te worden gemeld. De bevoegde overheid neemt vervolgens een besluit hoe om te gaan met de archeologische resten.

Als er vanuit de bevoegde overheid geen op- of aanmerkingen op deze rapportage komen, dan kan deze versie als de definitieve worden beschouwd.

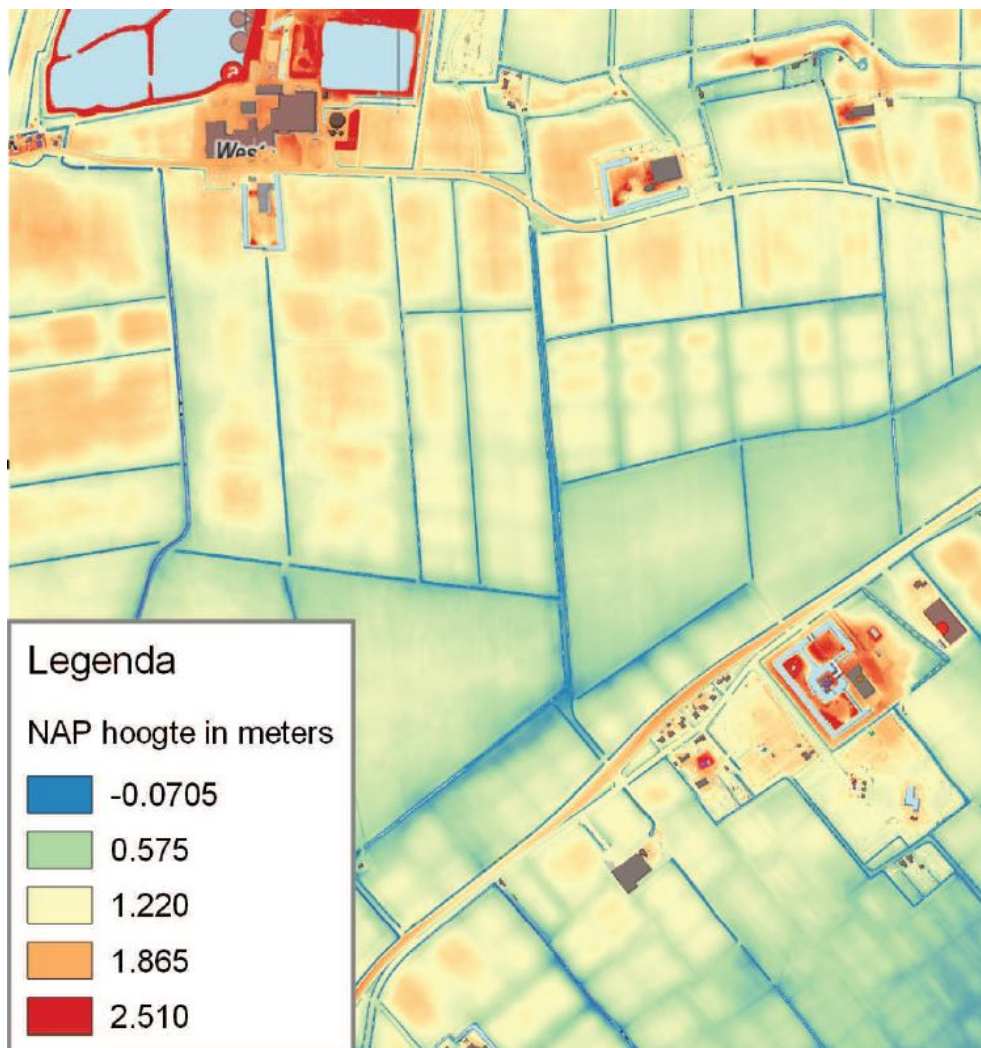
Literatuur

Danhof, B., 2015. *Juffer Marthastraat 50 te Warffum (gemeente Eemsmond). Een archeologisch Bureauonderzoek*. Groningen (Libau rapport 15-128).

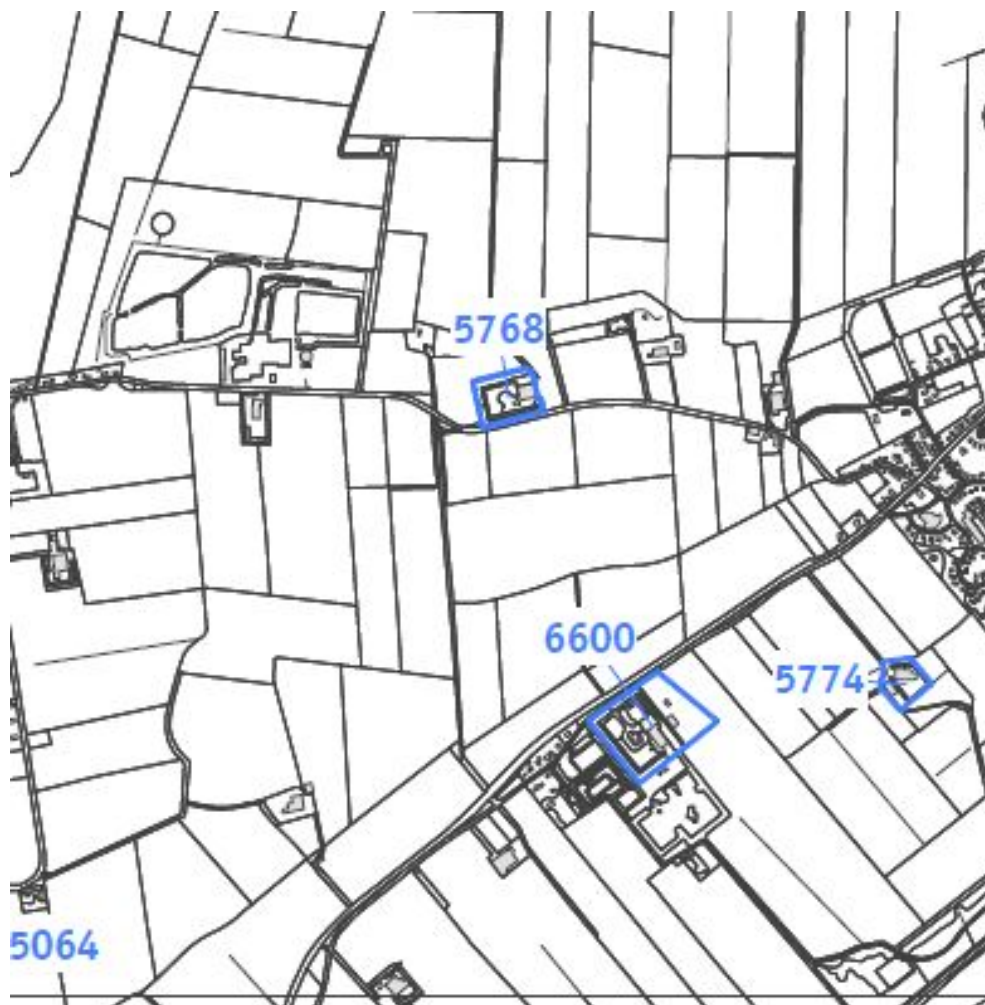
Reinders, R. et al., 2016. *De atlas van Beckeringh. Het Groninger landschap in de 18e eeuw*. Zwolle.

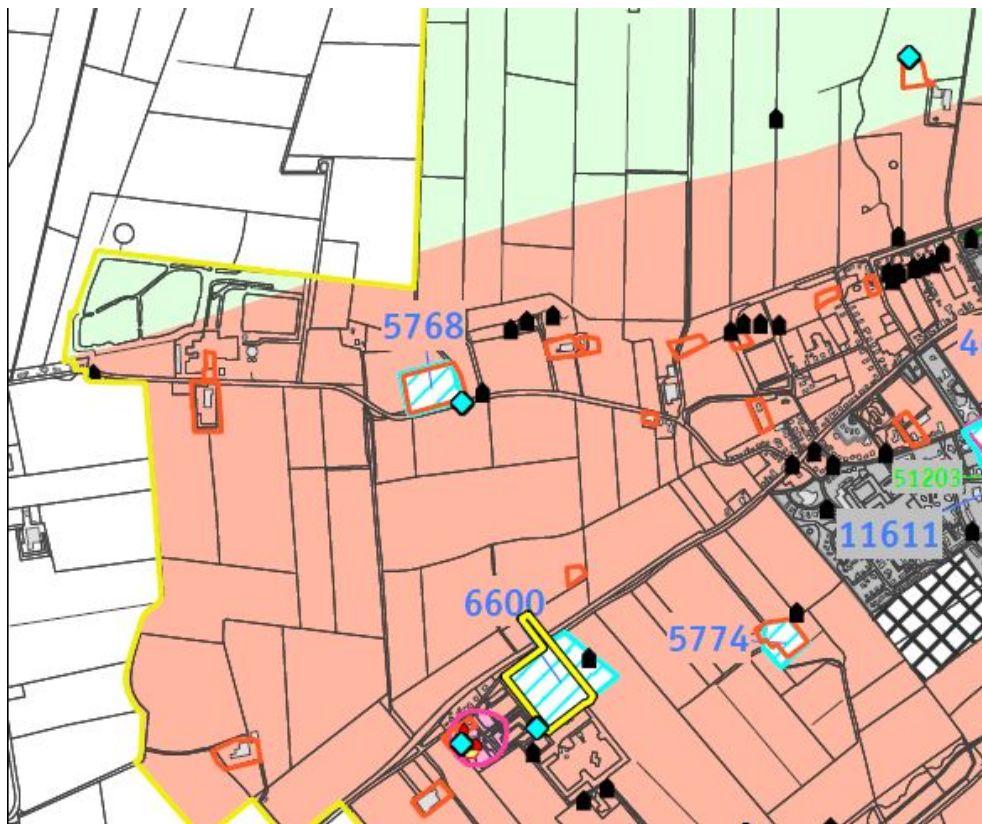
Afbeelding 2. Luchtfoto van het plangebied. Bron: Google Maps.

Afbeelding 3. Uitsnede uit het Actueel Hoogtebestand Nederland.

Afbeelding 4. Vindplaatsen in de omgeving. Het onderzoeksterrein ligt tegenover monument 5768.

Afbeelding 5. Uitsnede uit de Culturele waardekaart van de voormalige gemeente Eemsmond.

Regio Noord Groningen

Gemeenten De Marne, Winsum, Bedum, Ten Boer, Loppersum, Eemsum, Appingedam en Delfzijl

Archeologische verwachtingskaart en beleidsadvieskaart gemeente Eemsum

RAAP-rapport 1732, kaartbijlage 13C, schaal 1:25.000

legenda

vindplaatsen/terreinen

	ARCHIS-waarneming
238644	ARCHIS-waarnemingsnummer
	pastorie
	begrenzing Rijksbeschermd AMK-terrein
	begrenzing geregistreerd AMK-terrein
5066	monumentnummer
	RAAP-vindplaats
R12	RAAP-vindplaatscode
	begrenzing wierden op basis van bodemkaart en/of Clingeborg
	historische kernen
	borgterrein
	boerderijplaats

advies

onderzoek bij ingrepen groter dan 15 m ² binnen onderzoeksbuffer
onderzoek bij ingrepen groter dan 15 m ² binnen onderzoeksbuffer
bij ingrepen vergunning aanvragen bij minister OC&W (RACM)
onderzoek bij ingrepen groter dan 15 m ²
onderzoek bij ingrepen groter dan 15 m ² binnen onderzoeksbuffer
streven naar behoud
onderzoek bij ingrepen groter dan 100 m ²
onderzoek bij ingrepen groter dan 15 m ²
onderzoek bij ingrepen groter dan 15 m ²

dubbelbestemming

WR-a2
WR-a2
WR-a1
WR-a2
WR-a2
WR-a2
WR-a3
WR-a2
WR-a2

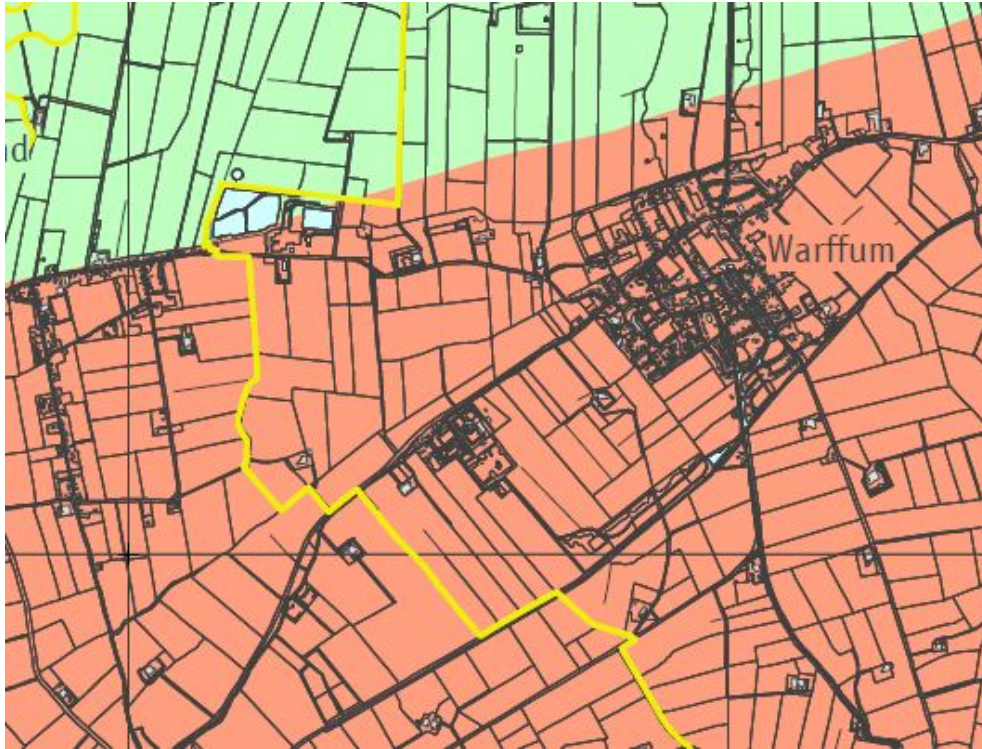
vindplaatsen van de kadastrale minuut

	mogelijke vijver/viskenj	cultuurhistorisch waardevol: aandachtspunt	-
	kerk	cultuurhistorisch waardevol: aandachtspunt	-
	kerktoren	cultuurhistorisch waardevol: aandachtspunt	-
	kosterie	cultuurhistorisch waardevol: aandachtspunt	-
	diaconie	cultuurhistorisch waardevol: aandachtspunt	-
	overige gebouwen	cultuurhistorisch waardevol: aandachtspunt	-
	molen	cultuurhistorisch waardevol: aandachtspunt	-
	opvallend perceel	cultuurhistorisch waardevol: aandachtspunt	-

overig

	hoge verwachting	onderzoek bij ingrepen groter dan 200 m ²	WR-a4
	lage verwachting	geen onderzoek	-
	hoge verwachting steentijd binnen 3 meter - Mv	onderzoek bij ingrepen groter dan 200 m ²	WR-a4
	reeds onderzocht gebied groter dan 1 hectare: geen archeologische waarden geconstateerd	geen onderzoek	-
	moderne woonwijken en industrieën	geen onderzoek	-
	gemeentegrens		
	grens plangebied		

Afbeelding 6. Legenda bij afbeelding 5.

Afbeelding 7. Uitsnede uit de Verwachtingskaart voor de Middeleeuwen.

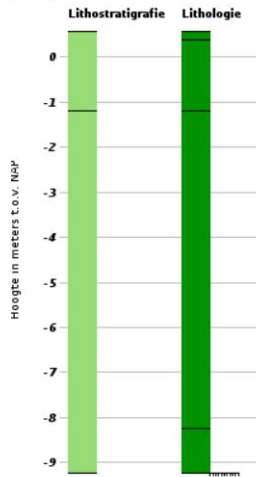
Afbeelding 8. Uitsnede uit de historische kaart 1822.

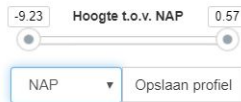
Afbeelding 9. Uitsnede uit de historische kaart 1850.

Boormonsterprofiel

Identificatie: B03D0117
Coördinaten: 231566, 601627 (RD)
Maaiveld: 0.57 m t.o.v. NAP
Dieptetraject t.o.v. NAP: -9.23 m - 0.57 m

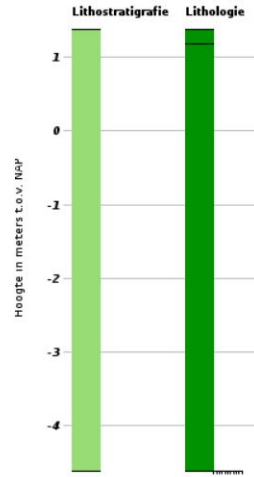

Lithostratigrafie
NA
Lithologie
Klei

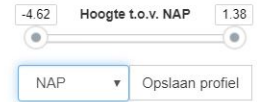

Boormonsterprofiel

Identificatie: B03D0116
Coördinaten: 231236, 601377 (RD)
Maaiveld: 1.38 m t.o.v. NAP
Dieptetraject t.o.v. NAP: -4.62 m - 1.38 m

Lithostratigrafie
NA
Lithologie
Klei

Geologisch booronderzoek

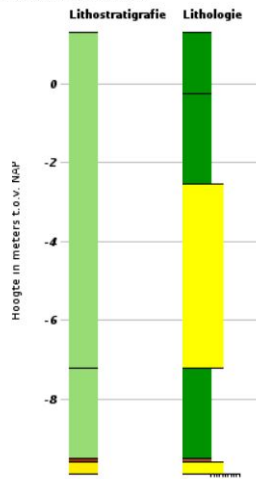
Identificatie: B03D0117
Coördinaten: 231566, 601627 (RD)
Dieptetraject t.o.v. Maaiveld/Waterbod.: 9.80 m
Datum van boren: 01-01-1966
Datatype/resultaat: Monsterprofiel 1
Boormethode(n):

Geologisch booronderzoek

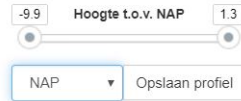
Identificatie: B03D0116
Coördinaten: 231236, 601377 (RD)
Dieptetraject t.o.v. Maaiveld/Waterbod.: 6.00 m
Datum van boren: 01-01-1966
Datatype/resultaat: Monsterprofiel 1
Boormethode(n):

Boormonsterprofiel

Identificatie: B03D0115
Coördinaten: 231236, 601024 (RD)
Maaiveld: 1.30 m t.o.v. NAP
Dieptetraject t.o.v. NAP: -9.90 m - 1.30 m

Lithostratigrafie
NA
NIBA
BX
Lithologie
Klei
Zand fijne categorie
Veen

Geologisch booronderzoek

Identificatie: B03D0115
Coördinaten: 231236, 601024 (RD)
Dieptetraject t.o.v. Maaiveld/Waterbod.: 11.20 m
Datum van boren: 30-08-1967
Datatype/resultaat: Monsterprofiel 1
Boormethode(n):